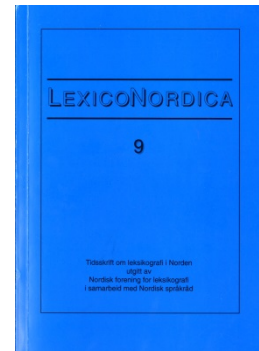


LexicoNordica

Titel: Normeringen i Finlandssvensk ordbok
Forfatter: Charlotta af Hällström
Kilde: LexicoNordica 9, 2002, s. 51-62
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>



© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Charlotta af Hällström

Normeringen i *Finlandssvensk ordbok*

Finland Swedish is a variety of Swedish, not a separate language. The aim of Finland-Swedish language planning is among other things that the Finland Swedish will endure as a variety of the Swedish language. One of the means is *Finlandssvensk ordbok* ('Finland Swedish Dictionary'; af Hällström & Reuter 2000) which in a way is a both normative and descriptive dictionary. The readers are advised against using some of the so called finlandisms, whereas other finlandisms are accepted in some contexts. In this article the author explains the principles of the norms in *Finlandssvensk ordbok*.

1. Inledning

”Liksom normer i övrigt kan språknormerna vara explicit uttryckta i ord eller existera utan att någonsin ha formulerats i ord. Man kan följa en norm utan att vara medveten om att man följer den.” (Laurén 1985:90.) Det finns alltså implicita språknormer, konventioner i alla språk, men det finns i vissa språk också explicita och officiella språknormer. De nordiska språken hör till de språk som har en officiell språknormering. Denna explicita normering behöver dock inte strida mot den implicita, och oftast brukar väl de normerande instanserna, alltså språkvårdarna, basera sina rekommendationer på konventioner i språket.

Ibland kan dock konventionen i en regional varietet strida mot konventionen i riksspråket. Hur ska de som står för den explicita normeringen, språkvårdarna, göra då? Det är ett problem som kommer att belysas i någon mån i denna artikel, men något konkret svar kommer artikeln inte att ge. Artikeln utgår från erfarenheter av arbetet med *Finlandssvensk ordbok* (af Hällström & Reuter 2000) och fokuserar på de principer som vi, författarna till boken, följde vid normeringen.

2. Bakgrund

Mot slutet av 1800-talet började man komma till insikt om att det fanns rätt stora skillnader mellan den svenska som talades i Finland och den som talades i Sverige. Axel Olof Freudenthal påpekade i ett språkvårdande syfte i föredraget ”Om svensk språkkunskap. Särdeles med afseende på Finland” som han höll inför filosofiska fakulteten vid

dåvarande Kejserliga Alexandersuniversitetet (i dag Helsingfors universitet) år 1867 det faktum att det fanns särdrag i den svenska som talades i Finland. Freudenthal varnade i sitt föredrag bland annat för att svenskan i Finland höll på att urarta i brist på omvårdnad; det fanns då ännu inte ens en lärostol i nordisk filologi vid universitetet. En sådan inrättades tio år senare, då Freudenthal blev den första professorn i svenska språket och litteraturen vid universitetet (Solstrand-Pipping 1993:3f.).

Den första som något utförligare och systematiskt berörde finlandssvenskans egenheter var skollektorn Karl Lindström i artikeln ”Studier på svensk språkbotten i Finland” i Finsk tidskrift 1885. Hans inställning var normativ; i sin artikel gav han exempel på ”uppenbara oriktigheter” som borde ”aflysas och framförallt förhindras att göra sitt inträde i skriftspråket, dit de ovillkorligen snart skola bana sin väg, om ej språkkänslan i tid varnas för dem”. Han skriver: ”ju mera Finland aflägsnar sig från det gamla moderlandet, ju mera de litterära inflytelserna därifrån aftaga i styrka, dess mera skall språket i Finland, utsatt för påvärkan från andra håll, aflägsna sig från riksspråket för att försöka egna vägar.” Han såg hotet mot finlandssvenskan komma från två håll, främst från de finlandssvenska dialekterna, men även från finskan. Lindström ansåg att ”nysvenskan” (rikssvenskan) skulle vara norm även för svenskan i Finland, speciellt det skrivna språket, men gjorde gällande att finlandssvenska särdrag i vissa fall bör godtagas. Dessa vissa fall var enligt honom accenten och uttalet av en del ljud och ljudförbindelser (Ahlbäck 1971:70). Dessa åsikter överensstämmer till stora delar med den uppfattning som dagens finlandssvenska språkvårdare har.

År 1892 beslöt Svenska Landsmålsföreningen i Helsingfors, på förslag av dess grundare Axel Olof Freudenthal, att uppgöra en förteckning över ”sådana i den finländska skriftsvenskan begagnade ord och uttryck, som icke återfinnas i riksspråket i Sverige”. Resultatet av detta arbete publicerades 1902 av Freudenthal (Ahlbäck 1971:71). Dessa arbeten och många därtill utgjorde grunden för Hugo Bergroths (lektor i svenska vid Kejserliga Alexandersuniversitetet/Helsingfors universitet 1893–1934) undersökningar av svenskan i Finland, som 1917 kulminerade i boken *Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Boken, som kom att bli ett centralt verk inom den finlandssvenska språkvården, utkom i en andra upplaga 1928. I boken tar Bergroth upp ca 1400 finlandssvenska språkliga särdrag. *Finlandssvenska*, men också Bergroths övriga handböcker fick stor spridning. Den förkortade versionen av *Finlandssvenska*, *Högsvenska*, efter författarens död redigerad av Björn Pettersson, gavs ut i sin sista

upplaga i mitten av 1960-talet och användes i skolorna ända fram till början av 1970-talet. Dessutom trycktes *Finlandssvenska* i faksimilupplaga så sent som 1992.

År 1930 utkom undersökningen *Säregenheter i finländsk tidnings-svenska*, som Finlands svenska publicistförbund hade gett journalisten och författaren Valdemar Langlet i uppgift att genomföra. Den baserar sig på exciperade finlandssvenska tidningar och tidskrifter. Intressant nog har Langlet medvetet låtit bli att använda sig av någon till buds stående litteratur om finlandssvenskan. ”Visserligen skulle därigenom kunnat vinnas en större fullständighet, som kunde ha givit ökat värde åt undersökningen, vari nu utan tvivel ett eller annat av intresse saknas; å andra sidan hade uppdraget sin givna begränsning, och tillika var en befintlig dokumentering det första och viktigaste vetenskapliga kravet.”

Ett tecken på det stora intresse finlandssvenskar har visat sitt språk är att Svenska språkvårdsnämnden i Finland var den första språknämnd som grundades i Norden, och det därtill 1942, mitt under brinnande krig, då man kunde tro att det fanns många för stunden viktigare frågor att tänka på. I språknämndens programparagraf hette det att ”nämnden är Folktingsfullmäktiges rådgivande organ i språkriktighetsfrågor och dess uppgift är att av eget initiativ eller på grund av uppdrag som kan givas den uttala sig om normerna för finlandssvenskt skrift- och talspråk” (Grönqvist 1992:3–4).

Forskningscentralen för de inhemska språken inrättades år 1976, och fick genast från början en särskild byrå även för svenska språket. Inrättandet av Forskningscentralen och dess svenska byrå innebar ett väsentligt steg framåt för språkvården i Finland, som nu hade en tryggad ekonomi och helt andra resurser än tidigare.

År 1976 (och i senare upplagor) utkom biblioteksmannen Harry Stenmarks bok *Finlandssvenska ord och uttryck*, där författaren listar ord och uttryck som han uppfattar som finlandssvenska. Harry Stenmarks ordlista har inte ett normativt utan ett deskriptivt syfte och riktar sig närmast till sverigesvenskar. Det kan påpekas i detta sammanhang att en del av hans finlandismer (i tredje upplagan från 1983 sammanlagt 4200 ord och uttryck) är så att säga falska larm. Det finns en hel del ord och uttryck i Stenmarks bok som är gångbara även i rikssvenskan, och dessutom är en hel del av uppslagsorden rena tillfälligheter som snarast ger uttryck för den allmänna språkliga osäkerhet som många finlandssvenskars modersmål kännetecknas av. En stor del av uppslagsorden är namn på institutioner, förkortningar etc. Den stora mängden uppslagsord kan alltså ge intrycket av att skillnaderna mellan

finlandssvenskan och rikssvenskan på lexikal nivå är mycket större än vad den de facto är.

På *Finlandssvensk ordbok* har man arbetat under hela 1990-talet. Jag påbörjade arbetet med boken 1997 och kunde då basera mig på ett material bestående av ca 6000 ord och uttryck excerperade ur språkvårdslitteratur. Detta material hade sammanställts av Chris Silverström. Boken utkom på Schildts förlag år 2000 i 2 upplagor à 2000 exemplar, tredje upplagan på ytterligare 2000 exemplar har utkommit i år (2002).

Förutom Bergroths, Langlets och Stenmarks böcker och nu även *Finlandssvensk ordbok* har det inte utkommit någon heltäckande ordbok eller ordlista med finlandismer som riktar sig till den finlandssvenska allmänheten.

3. Principer för normering i Finlandssvensk ordbok

Jag vill understryka att den finlandssvenska språkvårdens syn är att finlandssvenskan är en varietet av svenskan, inte ett eget språk. Men eftersom finlandssvenskan återspeglar ett annat samhälle och i viss mån en annan kultur än sverigesvenskan anser vi det vara självklart att finlandssvenskan har och bör få ha vissa särdrag. Målet för den finlandssvenska språkvården är att svenskan i Finland inte ska fjärma sig från sverigesvenskan utan att vi fortsättningsvis ska kunna tala om en enda svenska, trots vissa nationella och regionala skillnader som gör att vi använder det gemensamma språket på lite olika sätt. Vi vill alltså att finlandssvenskarna i mån av möjlighet ska följa rikssvenskt språkbruk, utan att ändå behöva våldföra sig på hävdvunna finlandssvenska uttrycksätt och förneka sin kulturella identitet, som bland annat tar sig uttryck i finlandismerna. Det låter enkelt, men frågan vilka ord som är en del av den kulturella identiteten är i högsta grad subjektiv och svår att avgöra annat än intuitivt.

I det här sammanhanget kan det vara viktigt att också påpeka att bilden av finlandssvenskan ofta blir något förenklad. Man får lätt uppfattningen att finlandssvenskan är en enhetlig och avgränsad språkvarietet. Det finns emellertid inget enhetligt finlandssvenskt riksspråk och inte bara en finlandssvenska. De regionala skillnaderna är rätt stora och dessutom föreligger det skillnader mellan olika åldersgrupper och socialgrupper. Det som kan anses komma närmast vad man kunde kalla ett finlandssvenskt riksspråk är den neutrala högstatusfinlandssvenska som talas t.ex. av hallåorna i den nationella svenskspråkiga kanalen Radio Vega.

Frågan om Finlandssvensk ordbok ska vara beskrivande (deskriptiv) eller rekommenderande (preskriptiv, normativ) har inte varit helt lätt att lösa. Vi har varit tvungna att välja mellan å ena sidan att ta ställning till om finlandismer ska vara "tillåtna" eller inte, och å andra sidan att inte ge någon rekommendation alls. Utan att veta i vilken situation en viss finlandism kommer att användas är det mycket svårt att avgöra om den kan anses vara acceptabel eller inte. Om vi däremot inte ger någon rekommendation alls upplever vi att vi på sätt och vis sviker läsaren när han vänder sig till ordboken i hopp om att få veta vad som är "rätt" och vad som är "fel". Vi har valt vad man antingen kunde kalla den gyllene medelvägen eller en utslätad kompromiss: i klara fall har vi rekommenderat att man undviker uppslagsordet, dvs. finlandismen, men för det mesta låter vi läsaren avgöra själv.

När Mikael Reuter och jag, tillsammans med Svenska språknämnden i Finland, planerade utformningen och principerna för Finlandssvensk ordbok, var jag starkt av åsikten att vi skulle försöka göra boken deskriptiv eller åtminstone undvika att explicit avråda från vissa finlandismer. Mikael Reuter ansåg däremot, liksom även Språknämnden, att vi måste vara lojala mot våra läsare och hjälpa dem att fatta beslut om vilka ord de kan använda och vilka de bör undvika. I efterhand är jag villig att ge min medförfattare åtminstone delvis rätt i denna fråga. Utan rekommendationer hade många uppfattat alla uppslagsord i boken som "förbjudna", vilket mycket väl kan ha bidragit till att stärka den negativa bilden av språkvårdare som trycker ner den språkliga kreativiteten i språkriktighetens namn. Nu är bara en del av uppslagsorden markerade som icke-rekommenderade.

Det är klart att vi bara genom att ha samlat dessa finlandismer ger en signal om ordens acceptabilitet. Bo Svensén skriver i Handbok i lexikografi: "Man kan t.o.m. gå så långt som till att säga att i och med att en viss språklig företeelse utan reservationer tas upp i en ordbok har man i viss mån upphöjt den till norm." (Svensén 1987:32.) Det här gäller säkert andra ordböcker, men jag tror faktiskt att det motsatta förhållandet kan råda i fråga om Finlandssvensk ordbok. Med tanke på hur många finlandssvenskar som verkar uppfatta ordet *finlandism* som liktydigt med 'språkfel' tror jag att vissa av Finlandssvensk ordboks användare trots våra förklaringar i inledningen kan uppfatta att alla drygt 2300 uppslagsord ska undvikas i vårt språk. Så dåligt verkar finlandssvenskarnas språkliga självförtroende tyvärr vara. Orsaken till detta dåliga självförtroende kan sökas på olika håll, och en vanlig syndabock som utpekas är de äldre modersmålsläraryrarna, som med Hugo Bergroths *Högsvenska* i handen försökte lära eleverna att undvika alla finlandismer. Yngre finlandssvenskar uppvuxna med nyare pedagogiska

metoder har en positivare syn på finlandismer, och på dem kan Svenséns utsaga säkert stämma in.

Under arbetets gång har vi, föga förvånande, fått erfara att det sällan finns absoluta svar på språkliga frågor och den utan tvekan svåraste delen av ordboksarbetet har varit att bestämma vilka finlandismer som kan tillåtas och vilka vi avråder ifrån.

Vi har följt vissa principer i vår normering, men nitiska ordboks-användare kan säkert hitta många exempel på ord där vi har gått mot våra egna principer.

3.1 Finlandismer som kan accepteras

Finlandismer som kan accepteras i stilistiskt neutrala texter är officiella ord och uttryck (t.ex. *löneklass* 'lönegrad'). Existerande juridiska och administrativa termer som avviker från sina motsvarigheter i Sverige bör vanligen användas i finländska sammanhang. När nya termer och uttryck skapas strävar man i allmänhet efter att de i första hand ska följa språkbruket i Sverige. Samtidigt är det till fördel om den svenska termen inte i alltför hög grad avviker från den finska. Idealet är naturligtvis att den svenska terminologin i Sverige och Finland är identiska, och att begreppssystemet är lika på svenska och finska.

I boken *Svenskt lagspråk i Finland* kan man läsa mer om principerna för juridiskt språk i Finland. Där står bland annat följande: "Det svenska lagspråket i Finland bör i så hög grad som möjligt närmas till lagspråket i Sverige. Detta är viktigt dels för att vi på det sättet kan hämta förebilder i Sverige och gemensamt delta i utveckling av det svenska lagspråket, dels för att man inom EU har bara en variant av svenska, som då skall vara gemensam för Sverige och Finland." (Bruun & Palmgren 1998:36.)

Ord som fyller en lucka i ordförrådet kan också accepteras i stilistiskt neutrala texter. Exempel på dessa ord kunde vara *sämjoval* 'val där antalet kandidater är lika stort som antalet poster och man inte behöver någon omröstning', *frontmannapension* 'pension för frontsoldater' och *talko* 'gemensamt arbete som utförs frivilligt utan egentlig betalning' no. *dugnad*. Dessa ord anser vi öka språkets uttrycksmöjligheter på ett positivt sätt. I praktiken kan dessa ord naturligtvis ändå skapa missförstånd, främst i kontakten med sverigesvenskar, och då rekommenderar vi naturligtvis att man vid behov antingen förklarar dem eller undviker dem, beroende på sammanhanget.

Även vardagliga ord i sitt rätta sammanhang kan accepteras (t.ex. *prella* 'sladdra, prata' och *håsa* [med kort å-ljud] 'jäkta'). Denna princip beror på att vi inte vill hindra finlandssvenskar att använda sitt

vardagsspråk i sitt dagliga liv till exempel med sina familjemedlemmar. En persons vardagsspråk uppfattar vi som viktigt för identiteten.

Vi skriver i inledningen till Finlandssvensk ordbok (s. 5–10) att vi inte avråder finlandssvenskar från att använda finlandismer som berikar språket. Det säger sig självt att det är mycket svårt att dra gränsen mellan ord och uttryck som berikar språket och sådana som inte gör det – berikar inte alla ord språket på något sätt? – och därför är denna kategori diffus och helt ovetenskaplig. Kristina Nikula skriver (2000:250): ”Detta finner jag som ordboksanvändare mer än lovligt ’luddigt’ uttryckt”. Det stämmer, och orsaken är att vi till denna kategori har räknat ord som bland annat känns viktiga för den finlandssvenska identiteten, och identitet är ju som bekant i högsta grad något subjektivt. Vad som berikar språket är något som varje finlandssvensk själv måste ta ställning till. De ord som hör till den nyländska identiteten och känns viktiga för en nylänning är rimligtvis inte precis de samma som hör till en österbottnings identitet. Och det som känns viktigt för en finlandssvensk född på 1930-talet behöver inte alls vara viktigt för en fyrtio år yngre finlandssvensk. Kategorin ”ord som berikar språket” visar med all önskvärd tydlighet att de rekommendationer vi ger i Finlandssvensk ordbok är mer eller mindre subjektiva, låt vara att de grundar sig på en större erfarenhet av språkvård än den genomsnittliga användaren kan antas ha. Denna kategori ger som resultat att vi kanske är mer tillåtande än man kunde vänta sig utgående från de ovannämnda principerna i övrigt, även om den negativa sidan är att ordboksanvändarna kan bli förbryllade och förvirrade av normeringen.

Som en jämförelse kan jag nämna att även Hugo Bergroth hade en motsvarande kategori. Han skriver i inledningen till Finlandssvenska så här: ”ty det finns i vårt språk också sådana provinsialismer som äro verkliga vinningar för språket och som vi därför inte ha skäl att uppgiva; till dem höra t. ex. verben *skida* för ’åka skidor’, ’gå på skidor’, *kräfta* för ’fånga kräftor’.” (Bergroth 1992:21.)

Vilka finlandismer anser vi då berika det svenska språket? Man kunde exempelvis tänka sig uttrycket *kasta bad* ’slänga vatten på bastustenarna’ och ordet *glansbild* ’bokmärke’, no. *glansbilde* och da. *glansbillede*.

3.2 Finlandismer som vi avråder från

I Finlandssvensk ordbok avråder vi i princip ifrån finlandismer med direkt motsvarighet i rikssvenskan. Ett exempel på detta kunde vara

ordet *påskannandag* för det som i rikssvenskan (och för flertalet finlandssvenskar) heter *annandag påsk*.

Likaså avråder vi från ord och uttryck som inte förstås om man inte kan finska eftersom dels inte alla finlandssvenskar kan finska, dels finlandssvenskar ska kunna kommunicera med sverigesvenskar och övriga nordbor på svenska. Det kan naturligtvis vara svårt att avgöra exakt vilka ord och uttryck som kan vara svåra att förstå om man inte kan finska, men en tumregel för oss har varit att finlandismer som är direkta översättningar från finskan, och som avviker mycket från den rikssvenska motsvarigheten kan hänföras till denna kategori. Finlandismen *cellbostad* 'studentbostad, rum i studentkorridor' kunde vara ett exempel på detta. Ordet är direktöversatt från finskans *soluasunto*.

Den kategori som vi kanske ser allra strängast på, är gruppen av ord som betyder något annat i finlandssvenskan än i rikssvenskan. Dessa ord kan ge upphov till stora missförstånd både i kommunikation med icke-finlandssvenskar och i samtal med finlandssvenskar, eftersom man kan missförstå ordet, eller om man känner till de olika betydelseerna inte kan vara helt säker på i vilken betydelse ordet är använt. Verben *hämta* och *söka* är goda exempel på risken. Den sydfinlandssvenska betydelsen av *hämta* är 'ta med sig' (förmodligen uppstått genom påverkan från finskans *tuoda*) och *söka* 'hämta' (troligen från finskans *hakea* med både betydelsen 'hämta' och 'söka') och dessa två verb utgör goda exempel på kategorin ord som har olika betydelser i finlandssvenskan och rikssvenskan.

Enkla strukturfel, som t.ex. prepositionsfel, ser vi inte någon orsak att acceptera i finlandssvenskan (t.ex. *ljuga åt* 'ljuga för', pluralböjning av typen *dia, dian* 'dia, dior').

3.3 Markering

Rekommendationerna i Finlandssvensk ordbok är uttryckta på olika sätt. Ofta har vi med hjälp av bara en stilanvisning (t.ex. vard., dial.) visat att finlandismen inte är gångbar i alla sammanhang.

ack [(akko) vard.

kortform av *ackumulator*; Använd hellre **batteri, bilbatteri, startbatteri** utom i strikt tekniska sammanhang. *Telefonens acku är tom.* rsv.: Telefonens batteri är tomt.; fi. akku; Se även: ackumulator

I vissa fall har vi explicit skrivit ut att vi rekommenderar att man använder något av de föreslagna alternativen, eller att man i mån av möjlighet ska undvika finlandismen i fråga.

allena

Ordet *allena* är ålderdomligt och poetiskt utom i vissa uttryck. rsv.: Sitter du här mol allena? Psykologin är inte allena saliggörande. Använd **ensam** i neutrala sammanhang. *Barn under 12 år får inte allena använda hissen.* rsv.: Barn under 12 år får inte ensamma använda hissen.

Om uppslagsordet är en officiell finländsk term eller liknande har vi skrivit att man bör använda en annan term om man åsyftar motsvarigheten i Sverige.

arbetarskyddsfullmäktig

i Sverige: **skyddsombud** fi. työsuojeluvaltuutettu

I mycket klara fall då vi anser att finlandismen ska undvikas i alla sammanhang har vi använt en pil (Ø) som i klartext betyder ”använd detta/dessa ord/uttryck i stället för uppslagsordet”. Detta markeringsätt har vi valt för att spara utrymme och göra ordboken mer koncentrerad.

andra minst

► **näst minst** *andra störst, bäst, snabbast, högst* rsv.: näst störst, bäst, snabbast, högst; fi. toiseksi pienin

En rekommendation kan också vara explicit uttryckt i ordartikeln då en närmare förklaring behövs:

areal

Areal bör inte användas om ytor inomhus, i stället bör ordet **yta** eller eventuellt **area** användas.

3.4 Subjektivitet oundviklig

Ett visst mått av subjektivitet är knappast ens möjligt att undvika. Som professionell språkvetare borde man naturligtvis i teorin hålla sig helt neutral till alla språkformer, men det går inte att bortse ifrån att även en språkvetare är en privatperson som inte kan låta bli att se subjektivt på

språket, speciellt om man som både Mikael Reuter och jag arbetar med det språk som vi också talar som modersmål och har en personlig relation till. Att hävda något annat vore rent hyckleri. Men samtidigt är det knappast onyttigt att som ordboksredaktör ha en modersmålstalares intuitiva känsla för vilka ord och uttryck som är t.ex. stilistiskt markerade eller kanske rentav socialt stigmatiserade. Den intuitiva känslan som ordboksredaktörerna har finns troligen också hos många andra, vilket man kan kontrollera med hjälp av informanter och personer som kommenterar och läser igenom åtminstone delar av ordboken.

På grund av denna, vad jag uppfattar som ofrånkomliga, subjektivitet vill jag nu understryka, på samma sätt som vi gör i inledningen till Finlandssvensk ordbok, att våra rekommendationer verkligen bara är rekommendationer, inget mer. Vi vill med Finlandssvensk ordbok hjälpa finlandssvenskarna att själva ta ställning till hur de behandlar sitt språk och därmed kunna utnyttja sin språkliga frihet.

4. Mottagande

Finlandssvensk ordbok var uppenbarligen efterlängtd, och finlandssvenskar är mycket intresserade av sitt språk. De slutsatserna kunde vi dra av det stora intresse som ordboken möttes av. Den första upplagan såldes slut på en månad, och den låg länge på första plats på Akademiska bokhandelns tio-i-topp för bästsäljande böcker. Det är mycket ovanligt att finlandssvenska böcker säljer så bra. Två år senare har förlaget tryckt upp en tredje upplaga, som också den säljer mycket bra. Recensionerna har överlag varit positiva. Boken har dock inte recenserats i andra lexikografiska tidskrifter än *LexicoNordica* (Kristina Nikula 2000), och alla övriga recensioner har skrivits av icke-lexikografer. Förutom den kritik som Nikula framför, har boken i stort sett fått negativ kritik på bara en enda punkt: kritikerna saknar vissa uppslagsord.

Den kritik som vi har fått av Kristina Nikula är befogad på många punkter. Jag ska i det här sammanhanget ta upp ett av de problematiska beslut som vi har varit tvungna att fatta. Det är något som Mikael Reuter och jag redan har behandlat i vårt svar till Kristina Nikulas recension, men eftersom våra åsikter inte överensstämmer på den punkten kan det vara värt att ta upp en gång till.

Uppslagsorden *i misstag, på klassen, i året* är exempel på finlandssvensk prepositionsanvändning som jag enligt ovannämnda principer gärna hade avrått ordboksanvändarna från (se punkt 3.2 ovan). De är

emellertid inte markerade i Finlandssvensk ordbok. Just på den här punkten har jag alltså haft en annan åsikt än min medförfattare. Jag har dock accepterat Mikael Reuters syn i de här fallen och i ordboken har vi låtit bli att avråda användarna från dessa prepositionsfraser. Vår motivering i Lexico Nordica 7 (2000:264) avspeglar snarare Mikael Reuters åsikt än min: ”Det har att göra med bruket i finlandssvenskan: de flesta finlandssvenskar använder och accepterar de två sistnämnda [*gå på en klass* och *i året*] [...] medan många finlandssvenskar betraktar de två förstnämnda [*bry sig i* och *berätta åt*] som oriktiga.” Jag håller med om att det är få finlandssvenskar som reflekterar över om någon säger *i året* i stället för det rikssvenska *om året* och *gå på en klass* i stället för det rikssvenska *gå i en klass*. En annan omständighet som kan nämnas är att det heter *i året* på norska, vilket i en samnordisk anda kan tala för användningen av prepositionen *i*. Trots det upplever jag det som problematiskt att göra en skillnad mellan mer och mindre accepterade avvikelser i prepositionsbruket. Detta är ett typiskt exempel på hur svår normeringen har varit; ett slutligt svar på denna typ av frågor kan knappast någonsin ges.

5. Svefix

Under år 2001 och vårterminen 2002 har Forskningscentralen för de inhemska språken samarbetat med språkteknologiföretaget Lingsoft i arbetet med att utarbeta ett särskilt finlandssvenskt språkgranskningsprogram som ska hjälpa programmets användare att skriva svenska utan finländska särdrag. I detta arbete har Mikael Reuter och jag deltagit från Forskningscentralens sida. Programmet går under namnet *Svefix*. (I programmet *Svefix* ingår förutom det finlandssvenska språkgranskningsprogrammet även Lingsofts produkter *Ortographix* och *Grammatifix*.) I arbetet med *Svefix* har vi stött på samma problemställningar som i arbetet med Finlandssvensk ordbok. Vi indelade finlandismerna i fem olika kategorier:

- 1) Finlandism: bör ej användas
- 2) Finlandism: bör undvikas i språkligt neutrala texter
- 3) Finlandism: i viss betydelse
- 4) Finlandism: gångbar i Finland, används inte i Sverige
- 5) Finlandism: vardagligt eller dialektalt uttryck.

Vi har varit något strängare i vår bedömning av bruklighet i Finlandifix än i Finlandssvensk ordbok. Vi räknar nämligen med att de som ska

använda programmet gör det för att rensa sina texter på finlandismer och inte av intresse. Jag ska dock inte orda mer om Finlandifix i det här sammanhanget. Det är en helt annan historia.

Litteratur

- Ahlbäck, Olav 1971: *Svenskan i Finland*. 2. uppl. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård, 15. Stockholm: Läromedelsförlagen.
- Bergroth, Hugo 1928, 1992: *Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Faksimilupplaga av andra reviderade och tillökade upplagan, utkommen 1928. Vasa: Schildts Förlags Ab.
- Bruun, Henrik & Sten Palmgren (red.) 1998: *Svenskt lagspråk i Finland*, Statsrådets svenska språknämnd, Schildts Förlags Ab.
- Grönqvist, Henrik 1992: Svensk språkvård i Finland 50 år – en kort historik I: *Språkbruk* 1992:4, 3–6.
- af Hällström, Charlotta och Mikael Reuter 2000: *Finlandssvensk ordbok*. Helsingfors: Schildts.
- af Hällström, Charlotta och Mikael Reuter 2000: Svar till Kristina Nikula I: *Lexico Nordica* 7, 262–264.
- Langlet, Valdemar 1930: *Säregenheter i finländsk tidningssvenska. En undersökning, verkställd på uppdrag av Finlands svenska publicistförbund*. Helsingfors: Mercators tryckeri aktiebolag.
- Nikula, Kristina 2000: Finlandssvensk ordbok I: *Lexico Nordica* 7, 247–261.
- Solstrand-Pipping, Helena 1993: Finlandssvenskan i går, i dag och i morgon I: *Språkbruk* 1993:3, 3–9.
- Svensén, Bo 1987: *Handbok i lexikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet*. Stockholm: Esselte Studium.